

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗАХИСТ У КОНТЕКСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОКАЗАНЬ СВІДКА, ПОТЕРПІЛОГО, ПІДОЗРЮВАНОГО ЯК ДОКАЗІВ У СУДІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

PROBLEMS OF IMPLEMENTING THE RIGHT TO DEFENSE IN THE CONTEXT OF USING THE TESTIMONY OF A WITNESS, VICTIM, OR SUSPECT AS EVIDENCE IN COURT IN CRIMINAL PROCEEDINGS UNDER MARTIAL LAW

Яскорський М.О., аспірант кафедри кримінального процесу
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Законодавчі зміни до порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану об'єктивно впливають на можливість реалізації стороною захисту всіх передбачених чинним кримінальним процесуальним законодавством засобів доказування. Саме тому цю статтю присвячено аналізу змін, внесених до розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), що стосуються регламентування порядку використання показань наданих свідком, потерпілим, підозрюваним на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану як доказів у суді.

Дослідження відповідних законодавчих змін проведено з метою надання відповідей на проблемні питання належного забезпечення права на захист підозрюваного/обвинуваченого за умови використання як доказів у суді показань наданих свідком, потерпілим, підозрюваним на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану.

З метою виконання поставлених перед автором завдань, здійснено аналіз положень ч. 11 ст. 615 КПК та зроблено ряд висновків, зокрема, що відповідні правові норми регламентують не сам порядок проведення допиту свідків, потерпілого, підозрюваного у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану, а визначають умови можливого використання показань свідка, потерпілого, підозрюваного, наданих під час досудового розслідування як доказів у суді.

Проаналізована обґрунтованість відповідних змін та можливість їх правового застосування на практиці. Звертається увага, що в чинній редакції ч. 11 ст. 615 КПК відсутня регламентація питання щодо випадків та умов використання показань, наданих свідком, потерпілим, підозрюваним на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану як доказів у суді, що може призводити до зловживання стороною обвинувачення своїми процесуальними права при застосуванні положень ч. 11 ст. 615 КПК та, відповідно, до порушення права на захист.

Запропоновано можливі зміни до положень ч. 11 ст. 615 КПК, що стосуються визначення випадків та умов використання показань, наданих як свідком, потерпілим, так і підозрюваним на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану як доказів у суді.

Ключові слова: воєнний стан, показання, допит, право на захист, безпосередність дослідження доказів.

Legislative amendments to the procedure of criminal proceedings under martial law objectively affect the ability of the defense party to implement all the means of proof provided for by the current criminal procedural legislation. That is why this article is devoted to analysis of the amendments to Section IX-1 of the Criminal procedure Code of Ukraine (hereinafter – CPC), concerning the regulation of the procedure for the use as evidence in court of testimony provided by a witness, a victim, a suspect at the stage of pre-trial investigation in criminal proceedings under martial law.

The research of the relevant legislative changes was carried out with the aim of responding to the problematic issues of adequate provision of the right to defence of a suspect/accused when the testimony given by a witness, victim, or suspect at the pre-trial investigation stage in criminal proceedings under martial law is used as evidence in court.

In order to fulfil the tasks set before the author, an analysis of the provisions of part 11 of Art. 615 of the CPC and a number of conclusions have been made, in particular, that the relevant legal norms regulate not the procedure for conducting the interrogation of witnesses, victim, suspect in criminal proceedings under martial law, but determine the conditions for the possible use of the testimony of a witness, victim, suspect provided during pre-trial investigation as evidence in court.

The validity of the concerned amendments and the possibility of their legal application in practice have been analysed. Attention is drawn to the fact that the current edition of part 11 of Art. 615 of the CPC does not regulate the issue of cases and conditions for the use of testimony provided by a witness, a victim, a suspect at the stage of pre-trial investigation in criminal proceedings under martial law as evidence in court, which can lead to the abuse by the prosecution of their procedural rights in applying the provisions of part 11 of Art. 615 of the CPC and, relatively, violation of the right to defence.

Possible amendments to the provisions of Part 11 of Art. 615 of the CPC have been proposed, concerning the determination of cases and conditions for the use of testimonies provided by a witness, a victim and a suspect at the stage of pre-trial investigation in criminal proceedings under martial law as evidence in court.

Key words: martial law, testimony, interrogation, right to defence, directness of evidence investigation.

Постановка проблеми. Початок повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України та, як наслідок, вперше в історії, введення у дію режиму воєнного стану [1] стало юридичною підставою для розширення масштабу застосування положень розділу IX-1 КПК не тільки на район проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації у Донецькій та Луганській областях, а на всю територію України, на якій було введено режим воєнного стану.

Факт інтенсифікації воєнних дій на території України, а також небезпека для життя та здоров'я людей, що з цим пов'язана, напряму впливає на можливість та ефектив-

ність проведення досудового розслідування та судового розгляду в районах бойових дій та тимчасово окупованих територій, що поставило перед правозастосовниками питання щодо достатності правового регулювання питань, які стосуються здійснення кримінального провадження з огляду на нові реалії правозастосування.

Водночас внесені до положень КПК зміни, що визначають порядок здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану, вимагають наукового огляду з метою визначення їх ефективності та повноти можливого правового застосування, зокрема у розрізі питання про гарантування права підозрюваного/обвинуваченого на захист.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи недосконалість правового регламентування діяльності правоохо-

ронних органів та суду у надзвичайно складних умовах воєнного стану [2], невизначеність у питаннях, що стосується прав підозрюваних, обвинувачених, перед законодавцем постала нагальна необхідність у перегляді існуючих та встановленні нових, дієвих правових механізмів забезпечення проведення кримінального провадження в умовах воєнного стану.

Вищевикладене стало підставою не тільки для зміни назви розділу IX-1 КПК, але і доповнення його цілою низкою правових норм, що регламентують порядок проведення кримінального провадження в особливому режимі воєнного стану, зокрема і в питаннях, що стосуються допиту свідків, потерпілого та обвинуваченого, а також можливого використання їх показань у подальшому судовому розгляді.

Водночас швидкість прийняття відповідних змін до розділу IX-1 КПК породжує закономірне питання щодо обґрунтованості та можливої ефективності застосування відповідних правових норм.

Станом на момент введення режиму воєнного стану, розділом IX-1 КПК порядок проведення допиту жодним чином не регламентувався, тобто у випадку необхідності його проведення застосуванню підлягали загальні положення порядку проведення допиту, визначені КПК, з наступним урахуванням вимог ч. 4 ст. 95 КПК щодо безпосередності дослідження показань судом.

Законом України № 2201-IX від 14.04.2022 року «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» [3] було доповнено положення статті 615 КПК частиною одинадцятю, згідно з якою показання, отримані під час допиту свідка, потерпілого, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації. Показання, отримані під час допиту підозрюваного, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо у такому допиті брав участь захисник, а хід і результати проведення допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації.

Крім того, Законом України № 2201-IX від 14.04.2022 року було змінено положення ч. 4 ст. 95 КПК, яку було викладено у наступній редакції: «...Суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання, або отриманих у порядку, передбаченому статтею 225 цього Кодексу. Суд не вправі обґрунтовувати судові рішення показаннями, наданими слідчому, прокурору, або посилатися на них, крім порядку отримання показань, визначеного статтею 615 цього Кодексу...» [3].

Щодо нововведень у питаннях проведення допиту свідків, потерпілого, підозрюваного у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану відмітимо таке.

Детальний аналіз положень ч. 11 ст. 615 КПК [4] дає підстави зробити висновок, що відповідні правові норми регламентують не сам порядок проведення допиту свідків, потерпілого, підозрюваного у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану, недотримання яких може стати підставою для визнання відповідних доказів недопустимими, а умови можливого використання їх показань, наданих під час досудового розслідування, як доказів у суді:

1) щодо показань свідка, потерпілого, у тому числі наданих під час одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб – їх показання можуть бути використані

як докази в суді виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації;

2) щодо показань підозрюваного, у тому числі наданих під час одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб – його показання можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо у такому допиті брав участь захисник, а хід і результати проведення допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації.

Тобто законодавцем фактично було відступлено від вимог засади безпосередності дослідження судом показань, речей і документів, нормативний зміст якої закріплений у ст. 23 КПК, що були отримані стороною обвинувачення у ході досудового розслідування, встановивши відповідні умови їх використання.

Водночас вважаємо, що законодавцем під внесення відповідних змін не було враховано базові принципи рівності, змагальності сторін, а самі умови можливого використання показань, наданих свідком, потерпілим як доказів у суді поза межами принципу безпосередності дослідження доказів, є недостатньо визначеними та потенційно можуть порушити право обвинуваченого на захист.

У розрізі питання щодо можливості використання як доказів у суді показань, наданих свідком та потерпілим, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, на стадії досудового розслідування, акцентуємо на тому, що законодавцем у ч. 11 ст. 615 КПК було визначено, що вони можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації.

Проведення допиту свідків, потерпілого на стадії досудового розслідування, сукупно з іншими слідчими та негласними слідчими (розшуковими) діями загалом має на меті зібрання достатніх доказів для повідомлення особи про підозру у вчиненні кримінального правопорушення та складання обвинувального акта.

З огляду на вищевикладене, виникає питання щодо меж гарантування стороною обвинувачення права на захист підозрюваному та надалі обвинуваченому у разі проведення допиту свідка, потерпілого та подальшого використання їх показань як доказів на доведення вини у вчиненні кримінального правопорушення, за умови, що їх допит був проведений без участі підозрюваного або його захисника.

У випадку проведення допиту свідка, потерпілого без участі підозрюваного або його захисника та подальшого використання їх показань як доказів у суді, із застосуванням встановлених обмежень принципу безпосередності дослідження показань, сторона захисту втрачає право на:

- поставлення власних запитань свідку та потерпілому щодо обставин, що їм відомі та підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, зокрема щодо свідка обвинувачення у форматі перехресного допиту;
- проведення одночасного допиту свідка або потерпілого, з одного боку, та обвинуваченого – з іншого;
- з'ясування причин можливої розбіжності із показаннями інших свідків та невідповідності їх показань фактичним обставинам справи тощо.

У аспекті вказаного доцільно звернути увагу на позицію Європейського суду з прав людини, викладену у рішенні по справі «Черніка проти України» [5] в якому ЄСПЛ вказав, що важливим елементом справедливого кримінального провадження є наявність в обвинуваченого можливості допитати свідка у присутності судді, який ухвалює остаточне рішення у справі. Цей принцип безпосередності є важливою гарантією у кримінальному провадженні, в якому зауваження, зроблені судом щодо поведінки та надійності свідка, можуть серйозно вплинути на обвинуваченого.

Отже, на наше переконання, саме лише фіксування ходу і результатів допиту свідків та потерпілого за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану є недостатнім для забезпечення принципу рівності та змагальності сторін.

Сторона обвинувачення, в силу спрямованості своєї діяльності, може навмисно уникати поставлення свідку чи потерпілому запитань, що не узгоджуються із фактичним обставинами справи, провести недостатньо повний допит, та подальше використання відповідних показань із застосуванням встановлених обмежень принципу безпосередності дослідження показань може становити порушення права на захист.

З огляду на вищевикладене існує нагальна необхідність у внесенні змін до положень ч. 11 ст. 615 КПК, а саме:

1) по-перше, визначення та обмеження випадків можливого використання показань свідків, потерпілого у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану.

Випадки використання показань свідків, потерпілого, наданих на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану не можуть мати абсолютного неунормований характер. За чинним правовим регламентуванням виникає ситуація, за якою усі показання, надані свідками, потерпілим на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану, можуть бути використані як докази в суді (з обмеженням дії принципу безпосередності дослідження доказів), незалежно від можливості фактичного допиту відповідного свідка чи потерпілого у суді, лише з дотриманням умови, що хід і результати такого допиту фіксувалися на стадії досудового розслідування за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації.

Крім того, положення ч. 11 ст. 615 КПК можуть бути застосовані на всій території України, на якій введено режим воєнного стану, проте яка не входить до Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією, затвердженого наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України «22» грудня 2022 року № 309 [6].

Проте, враховуючи екстраординарність ситуації введення режиму воєнного стану, а також повномасштабного вторгнення і ведення воєнних дій на території України, випадки можливого використання показань свідків, потерпілого з обмеженням дії засади безпосередності дослідження судом доказів, повинні бути належним чином регламентовані (наскільки можливо).

Убачається доцільним використання показань свідків, потерпілого, отриманих на стадії досудового розслідування, як доказів у суді у випадку, якщо станом на момент проведення судового розгляду відповідний свідок чи потерпілий помер, захворів на тяжку хворобу або наявні інші обставини, що можуть унеможливити його допит в суді, що напряду пов'язані із активними воєнними діями на території України.

Одночасно вважаємо за доцільне підкреслити, що відповідні зміни повинні бути направлені на те, щоб застосування положень ч. 11 ст. 615 КПК було зумовлено саме фактом проведення воєнних дій на території України, що підвищують ризики заподіяння шкоди життю та здоров'ю людини, а не просто введення режиму воєнного стану.

При цьому законодавчими умовами використання відповідних показань можуть бути такі:

– якщо відповідні показання є допустимим доказом згідно з іншими правилами КПК щодо допустимості доказів;

– якщо такі показання підтверджуються іншими доказами, визнаними допустимими згідно з правилами КПК;

Під час прийняття рішення про використання показань свідка, потерпілого, наданих на стадії досудового розслі-

дування, у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану, суд зобов'язаний враховувати:

1) значення показань для з'ясування певної обставини і їх важливість для розуміння інших відомостей;

2) переконливість показань;

3) можливість допиту свідка, потерпілого або причини неможливості такого допиту.

Крім того використання показань свідка, потерпілого, отриманих на стадії досудового розслідування, як доказів у суді можливо, якщо за умов, що склалися, були наявні достатні та обґрунтовані підстави неможливості проведення допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні (в порядку ст. 225 КПК), виключно у випадку, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації.

2) по-друге, уточненню підлягають процесуальні умови можливого використання показань свідка, потерпілого у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану.

У випадку повідомлення про підозру в кримінальному провадженні, станом на момент проведення відповідного допиту, обов'язковим повинно бути залучення підозрюваного та його захисника до проведення допиту свідка, потерпілого, а у випадку відсутності підозрюваного – із залученням адвоката із центру надання безоплатної вторинної правової допомоги.

Зауважимо, що відповідні зміни в частині, що стосуються залучення підозрюваного та його захисника, а у випадку відсутності підозрюваного – залучення адвоката з центру надання безоплатної вторинної правової допомоги зумовлено необхідністю та важливістю забезпечення права на захист, принципів рівності та змагальності сторін. Суд для застосування положень ч. 4 ст. 95 КПК щодо обмежень у реалізації засади безпосередності дослідження доказів повинен встановити, що при проведенні допиту свідка, потерпілого як сторона обвинувачення, так і сторона захисту мала рівні права та можливості на перевірку наданих показань.

Тобто сторона обвинувачення, враховуючи пов'язані з активними бойовими діями на території України ризики, що можуть мати наслідком неможливість допиту певного свідка або потерпілого, повинна самостійно прийняти рішення про залучення підозрюваного та його захисника до проведення допиту свідка, потерпілого, а у випадку відсутності підозрюваного залучити адвоката з центру надання безоплатної вторинної правової допомоги, беручи до уваги важливість таких показань.

Нагальна необхідність здійснення законодавчого регламентування відповідних питань може бути проілюстрована на прикладі неправильного застосування судами положень ч. 11 ст. 615 КПК.

Так, Верховний Суд у складі колегії Трьох судової палати Касаційного кримінального суду у постанові від «14» лютого 2024 року по справі № 459/874/20 [7], надаючи відповіді на аргументи сторони захисту про порушення судом першої інстанції вимог щодо безпосередності дослідження доказів, що проявилася у відмові судом нижчої інстанції в допиті двох свідків, які раніше допитувалися іншим складом суду, послався на положення ч. 11 ст. 615 КПК: «...за обставин цього кримінального провадження, дослідження показань свідків ОСОБА_9 та ОСОБА_10, які вони давали під час першого судового розгляду іншому складу суду, забезпечило сторонам достатні процесуальні гарантії, здатні компенсувати неможливість їх допиту під час нового судового розгляду, а тому визнання цих показань допустимими доказами не порушувало права засудженого на справедливий судовий розгляд...».

Водночас Верховним Судом при здійсненні посилання на положення ч. 11 ст. 615 КПК, як юридичної підстави для свого висновку не було враховано, що:

– кримінальне провадження було розпочато ще задовго до введення режиму воєнного стану (28.12.2020 року);

– показання свідків ОСОБА_9 та ОСОБА_10 були надані у судовому засіданні під час судового розгляду 18.05.2020 року, тобто як до введення режиму воєнного стану, так і до доповнення ст. 615 КПК частиною одинадцятою;

– положення ч. 11 ст. 615 КПК застосовуються до показань, що були надані свідком, потерпілим або підозрюваним саме на стадії досудового розслідування у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану.

Верховним Судом не враховано, що положення ч. 11 ст. 615 КПК мають на меті регламентування можливості використання показань, наданих свідком, потерпілим як доказу в суді через неможливість допиту відповідного свідка чи потерпілого, що зумовлена причиною введення воєнного стану – активними воєнними діями на території України.

Тому нерелевантне посилання на положення ч. 11 ст. 615 КПК як підстави для застосування обмежень засади безпосередності дослідження доказів, що зумовлено відсутністю належного правового регламентування випадків та умов їх застосування, матиме наслідком виключно обмеження підозрюваного/обвинуваченого у праві на захист, порушення принципів рівності та змагальності сторін кримінального провадження, що видається доцільним виправити нормотворчим шляхом.

Стосовно можливості використання показань, наданих підозрюваним, зокрема під час одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, на стадії досудового розслідування як доказів у суді, законодавцем у абз. 2 ч. 11 ст. 615 КПК було визначено, що вони можуть бути використані як докази в суді виключно у випадку, якщо в такому допиті брав участь захисник, а хід і результати проведення допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації.

Як зазначалося раніше, положення ч. 11 ст. 615 КПК не визначають порядок проведення допиту у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану, а лише встановлюють умови використання показань наданих свідком, потерпілим, підозрюваним як доказів у суді, а тому в питанні порядку проведення допиту застосуванню підлягають положення ст. 224 КПК.

Відповідно до ч. 3 ст. 224 КПК, у разі допиту свідка він попереджається про кримінальну відповідальність за відмову давати показання і за давання завідомо неправдивих показань, а потерпілий – за давання завідомо неправдивих показань.

Тобто підозрюваний під час допиту не попереджається про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань та завідомо неправдиві показання. А отже його показання можуть неодноразово змінюватись, що залежить від побудованої лінії захисту.

З огляду на вказане, питання про те, яким чином показання підозрюваного, закріплені у протоколі допиту, навіть за умови забезпечення участі захисника та фіксування ходу проведення допиту за допомогою технічних засобів відеофіксації, можуть розглядатись як допустимі докази для доведення вини особи у вчиненні кримінального правопорушення є дискусійним.

Думається, що ідеєю законодавця могло бути запровадження аналогії законодавчих положень, що стосуються допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні (ст. 225 КПК), результати якого можуть бути використані судом при ухваленні судового рішення за результатами судового розгляду кримінального провадження. Однак, передусім, суттєвою відмінністю вказаної норми є те, що цей вид допиту забезпечений вагомими процесуальними гарантіями, пов'язаними, по-перше, із ключовою роллю слідчого судді в його проведенні, і, по-друге, із залученням протилежної сторони у випадках проведення допиту в порядку ст. 225 КПК після повідомлення про підозру в кримінальному провадженні.

Крім того виникає логічне питання – за яких обставин, за логікою законодавця, підлягали б використанню як докази в суді показання, отримані під час допиту підозрюваного, наприклад, за умови існування небезпеки для життя і здоров'я підозрюваного, його тяжкої хвороби, наявності інших обставин, що можуть унеможливити його допит в суді або вплинути на повноту чи достовірність показань. Очевидно, що у випадку смерті підозрюваного кримінальне провадження підлягає закриттю на підставі п. 5 ч. 1 ст. 284 КПК, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого.

За інших обставин досудове розслідування буде закінченим, стороною обвинувачення передано обвинувальний акт до суду і обвинувачений буде допитаний судом у порядку, передбаченому ст. 351 КПК, а тому показання, які надавались на стадії досудового розслідування, не мають доказового значення для доведення вини особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Водночас вбачається потенційна можливість використання показань, наданих підозрюваним у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану у випадку здійснення кримінального провадження *in absentia*.

Враховуючи можливість переховування підозрюваного/обвинуваченого від органів слідства та суду на тимчасово окупованій території України, на території держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором, з метою ухилення від кримінальної відповідальності та/або оголошенні у міжнародний розшук, використання показань підозрюваного, якщо вони були надані на стадії досудового розслідування, може розглядатись як одна із підстав застосування положень абз. 2 ч. 11 ст. 615 КПК.

Проте теперішнє регламентування порядку застосування відповідних положень абз. 2 ч. 11 ст. 615 КПК не є достатньо визначеними, отже, потребує змін. Зокрема, видається необхідним внесення змін до абз. 2 ч. 11 ст. 615 КПК, що стосуються визначення випадків можливого використання показань підозрюваного у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану (наприклад, проведення судового розгляду за відсутності обвинуваченого (*in absentia*) тощо).

Висновки. Підсумовуючи проведений аналіз проблем використання показань, отриманих стороною обвинувачення на стадії досудового розслідування як доказів у суді у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану, вважаємо за необхідне виділити таке.

Зважаючи на швидкість прийняття відповідних змін до положень ст. 615 КПК через необхідність оперативного унормування питань щодо проведення допиту та використання показань у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану як доказів у суді, законодавцем було доповнено ст. 615 КПК частиною одинадцятою. Такі новели, на наше переконання, не достатньо враховують вимоги щодо необхідності дотримання принципів змагальності та рівності сторін кримінального провадження, а також можуть потенційно порушити право на захист, обмеживши застосування засади безпосередності дослідження доказів (зокрема, показань) без належного унормування:

– можливих випадків використання показань наданих свідком, потерпілим та підозрюваним у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану;

– обов'язкових умов використання показань, наданих свідком, потерпілим та підозрюваним у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану.

Окреслені питання зумовлюють необхідність подальшого наукового дослідження усіх новел кримінального процесуального законодавства з метою надання наукових рекомендацій щодо його удосконалення та усунення прогалин шляхом доповнення новими правовими нормами, які будуть закріплювати ефективні правові механізми реалізації права підозрюваного, обвинуваченого на захист у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про введення воєнного стану в Україні: указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.
2. Пояснювальна записка до проекту Закону «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного, надзвичайного стану» від 14.04.2022 року № 2201-IX. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1247146>.
3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України від 14.04.2022 року № 2201-IX / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20>.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 року № 4651-VI / *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 27.03.2024).
5. Рішення Європейського Суду з прав людини у справі Черніка проти України від 12.03.2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f16.
6. Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих російською федерацією: наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України 22.12.2022 року № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22> (дата звернення: 27.03.2024).
7. Постанова Верховного Суду у складі колегії Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у постанові від 14.02.2024 року у справі № 459/874/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117074378>.